

למרות החשד לפלילים - המשרד להגנת הסביבה מקדם הגעת אוניית אמוניה לחיפה

הפתרון תואם את האינטרס הכלכלי של חיפה כימיקלים - אך נבלם בשלב זה על ידי משרד המשפטים, המעכב חתימה על אישור רעלים לחברה ■ המשרד להגנת הסביבה: זה צירוף מקרים שהאינטרס הכלכלי של החברה והשיקולים הבטיחותיים של הממשלה משתלבים

מאת: [אורה קובן](#) 25.07.2017 10:08

בעוד המדינה ממתינה להכרעת בית המשפט העליון בסוגיית מכל האמוניה, מתחת לרדאר ממשיך המשרד להגנת הסביבה בניסיונו לקדם את הגעתן של אוניית אמוניה קטנות, בנפח של 2,500 טונה, והזרמת האמוניה בצנרת למפעל חיפה כימיקלים - פתרון התואם את האינטרס הכלכלי של החברה. במשרד אמרו אתמול כי אנשיו בסך הכל מיישמים את החלטת הממשלה, שקבעה כי זו החלופה המועדפת משיקולים בטיחותיים, והוסיפו כי זה רק צירוף מקרים שחלופה זאת מועדפת גם עבור חיפה כימיקלים. כל זה מתרחש אף שלא חלף שבוע מאז שמבקר המדינה קבע כי בטיפול בנושא האמוניה יש חשד לשיקולים זרים, פגיעה בטוהר המידות וניסיונות להיטיב כלכלית עם חיפה כימיקלים מצד גורמי ממשלה - והפנה אצבע מאשימה גם למשרד להגנת הסביבה. אתמול חשף TheMarker כי המשרד להגנת הסביבה לוחץ על משרד המשפטים לאשר לו להנפיק היתר רעלים חדש לאוניית אמוניה קטנה, שתגיע לחופי ישראל עבור חיפה כימיקלים, ולצינור הולכת האמוניה ממנה למפעל החברה. אישור משרד המשפטים נדרש כדי לוודא שההיתר אינו סותר את החלטות בתי המשפט בנושא. ואולם נראה כי על רקע חשדות המבקר, שהועברו ליועץ המשפטי לממשלה, במשרד המשפטים מעכבים את האישור. במשרד יודעים גם כי אם תגיע אונייה כזו, עיריית חיפה לא תעניק לה רישיון עסק עבור הנחת צינור להזרמת האמוניה למפעל החברה, והאונייה תשהה זמן ממושך במפרץ חיפה ותהווה סכנה בטיחותית - אם כי קטנה יותר בהשוואה לסכנה מאוניית האמוניה הגדולה שנהגה לפקוד את הנמל. בד בבד, פועלת חיפה כימיקלים לדחיית מועד ריקון מכל האמוניה שלה, לאחר שבית המשפט העליון קבע ב-28 במאי כי עליה לרוקן אותו לחלוטין עד סוף החודש. החברה הבהירה כי ריקון בטיחותי דורש זמן רב יותר, ואולם בית המשפט שמע עמדות אחרות שטענו כי ניתן לרוקן את המכל בזמן קצר בטכניקות בטוחות אחרות, ועד כה לא שינה את המועד הקבוע. בחיפה כימיקלים העריכו כי החברה לא צפויה לעמוד בלוח הזמנים שקבע בית המשפט.

מדוע צריכה חיפה כימיקלים לרוקן את מכל האמוניה, אילו פתרונות עומדים על הפרק ומה צפוי לקרות בימים הקרובים? כל התשובות לשאלות סביב משבר האמוניה.

מי קבע שיש לרוקן את מכל האמוניה ומדוע?

מכל האמוניה בחיפה מכיל בתוכו את כל האמוניה המיובאת לישראל. בשל הסיכונים העצומים הכרוכים בהפעלתו באזור, הממשלה החליטה באוקטובר 2013 להעביר את

מכל האמוניה למפעל שיוקם במישור רותם בנגב, לאחר מאבק ציבורי שהחל ב-2011. בנובמבר 2016 נסגר המכרז להקמת המפעל בנגב לאחר שלא הוגשו הצעות סופיות. לאחר דחיות רבות, הורה בסוף מאי בית המשפט העליון לרוקן את המכל עד 31 ביולי.

מה קבע מבקר המדינה?

מבקר המדינה פירסם בשבוע שעבר דו"ח, שלפיו קיים חשש למעשים פליליים בכל הנוגע לטיפול של הרשויות ומשרדי הממשלה בקידום פתרונות לאספקת אמוניה למשק לטווח הקצר והארוך. מהמידע שהגיע לידי משרד מבקר המדינה עולה חשש כי הבחינה וההכרעה באשר לתעדוף חלופות ליבוא האמוניה נעשו לכאורה באופן מוטה, כדי להיטיב כלכלית עם חברת חיפה כימיקלים, תוך מידור בעלי תפקידים רלוונטיים במשרד להגנת הסביבה ממעורבות בעניין.

החלופה שמקדם המשרד לאיכות הסביבה היא אחת ההוכחות לכך, שכן היא החלופה המועדפת מבחינה כלכלית על חיפה כימיקלים, בגלל היותה הזולה והמהירה מכולן. במשרד להגנת הסביבה טוענים כי מדובר בצירוף מקרים בלבד, אולם הדפוס הזה של קבלת החלטות שמיטיבות עם האינטרס של חיפה כימיקלים ניכר גם בעמדות אחרות של המשרד - כמו הקביעה שריקון מכל האמוניה ימשך חודשים ארוכים (מה שיאפשר לחברה לא להיפרד ממנו בינתיים), או החלטה קודמת לאפשר הגעת אוניות אמוניה גדולות בפיקוח המשרד להגנת הסביבה, "בהתאם לצורכי המשק".

בחודשים האחרונים התברר מה שהיה ידוע גם קודם לכן: המשק מסתדר מצוין גם בלי האמוניה של חיפה כימיקלים, ו"צורכי המשק" הם בעיקר צורכי חיפה כימיקלים. המדינה אף ניסתה לקדם את האינטרס של חיפה כימיקלים לשמור על פעילות מכל האמוניה ולא לרוקנו לחלוטין, כאשר משרדי הממשלה וגורמי הביטחון התבקשו בסוף מאי לכתוב חוות דעת שיצדיקו את המשך הפעלתו, שיוגשו לבית המשפט העליון בדיון על מערך האמוניה.

מה יעשה היועץ המשפטי לממשלה עם הממצאים?

הוא יכול להעביר את הממצאים למשטרה, שתפתח בחקירה פלילית, או לקבור אותם במגרה בתירוץ כזה או אחר.

מדוע המשרד להגנת הסביבה מתעקש לשנע אמוניה באוניה קטנה, אם עיריית חיפה טרפד זאת?

מקורות המצויים במגעים בנושא הסבירו כי חיפה כימיקלים עשויה להשתמש בהיתר הרעלים שתקבל לצורך הבאת האוניה, כדי שבית המשפט ילחץ על עיריית חיפה להעניק לה רישיון עסק. החברה תוכל לטעון כי המשרד להגנת הסביבה סבור כי שימוש באוניה קטנה הוא הבטיחותי ביותר ליבוא אמוניה לחברה, ולכן אין זה הגיוני שעיריית חיפה תקבע שהוא מסוכן. האוניה המדוברת תהווה מכל צף. המדינה עידכנה באחרונה את בית המשפט העליון שהיא אינה מתנגדת להגעת האוניה הקטנה, אלא רק להגעת אוניה גדולה.

מהי החלופה השנייה המועדפת?

המשרד להגנת הסביבה אישר יבוא אמוניה באיזוטנקים (מכולות מכל) דרך נמל אשדוד, אולם המועצה לביטחון לאומי (מל"ל) טענה כי פתרון זה אינו בטוח. החלטות המל"ל היו חלק מבסיס הנתונים שעליו התבסס מבקר המדינה כשהעביר את החשדות לפלילים ליועץ המשפטי לממשלה. עם זאת, ככל הידוע לא נשלל יבוא איזוטנקים דרך נמל אשדוד על ידי המל"ל או גורם אחר. יתר על כן, דרך הנמל מיוצאים מדי שנה אלפי איזוטנקים של ברום - חומר שנחשב מסוכן יותר מאמוניה.

בחיפה כימיקלים טוענים כי אי-אפשר ליישם את פתרון האיזוטנקים באופן מיידי ומהיר, וכי שימוש בהם יצריך כמה חודשים לאיסוף כמות האמוניה שהחברה צריכה. ייתכן שכדי לקבל את מבוקשה, לחברה נוח לנפנף מעל לראשה של הממשלה בשוט העובדים

שיפורו. בינתיים נראה שזה עובד, שכן במשרד להגנת הסביבה מיישרים קו עם החלופה הנוחה לחיפה כימיקלים. במשרד מסבירים כי הם לא מתואמים עם החברה, אלא מעדיפים למצות את האפשרויות ליבוא אמוניה באוניה, גם אם היישום יתעכב, מכיוון שיבוא באוניה הוא בטיחותי יותר.

גם במשרד סבורים כי חלופת היבוא באיזוטנקים דרך נמל אשדוד אינה ניתנת ליישום מייד, כיוון שתידרש בנייה של מתקני אחסון נאותים - תהליך שיימשך זמן רב. טענה זו מוזרה מעט, שכן עד לסגירת מפעל האמוניה בחיפה, החברה השתמשה במערך שאושר על ידי המשרד להגנת הסביבה.

מה קובע את עמדת הפרקליטות?

הפרקליטות נתונה כיום בצבת לחצים. מצד אחד, משרד ראש הממשלה הבהיר כי הוא תומך בחיפה כימיקלים. תחילה תמך המשרד במתן מענק חריג לחברה עבור הקמת מפעל בדרום (פתרון שירד מאז מהפרק). כמו כן, המשרד הבהיר כי הוא תומך בהמשך הפעלת מכל האמוניה, אף שזה נחשב מקור פוטנציאלי לאסון בקנה מידה המוני ואסטרטגי.

על רקע עמדת משרד ראש הממשלה, הופץ בסוף מאי אי-מייל ממחלקת הבג"צים בפרקליטות, על דעת המשנה ליועץ המשפטי לממשלה לענייני משפט אזרחי, ארז קמיניץ, שהנחה את המנכ"לים של משרדי ממשלה לגבש חוות דעת שיכשירו את המשך הפעלת המכל.

מצד שני, ניצבת פניית מבקר המדינה לפרקליטות, שקבעה כי יש חשד לפלילים בהתנהלות חלק מגורמי הממשלה המעורבים. השם היחיד שצוין במפורש בפניית המבקר היה של מנכ"ל המשרד להגנת הסביבה, ישראל דנציגר. המבקר קבע כי ככל הנראה היה המנכ"ל מעורב בנושא באופן משמעותי וחריג, וכי לכאורה הוא לא קיים את ההסדר למניעת ניגוד עניינים שעליו חתם. במשרד להגנת הסביבה דחו את הטענות. בפרקליטות יודעים כי יש גורמים נוספים, גם בפרקליטות עצמה, שפעלו בנושא בצורה שמעלה תמיהות - כמו המכתב שהוזכר לעיל, או שינויים בעמדות המדינה לבית המשפט העליון, כך שהאחרונות תאמו את האינטרס של חיפה כימיקלים. לכן, יש לראשי הפרקליטות סיבות לנהוג במשנה זהירות מעתה, ולרסן את מה שנראה למבקר כהטיית קבלת החלטות לטובת חיפה כימיקלים.

מה צפוי בימים הקרובים?

חיפה כימיקלים מחויבת לרוקן לחלוטין את מכל האמוניה עד סוף החודש. בעבר טענה החברה שלא תצליח לעשות זאת. אם היא אכן לא תעמוד בכך, הדבר עלול להציג אותה כמפרת החלטה של בית המשפט העליון. חיפה כימיקלים מקווה שתקבל ארכה לריקון, תוך שימוש בטענה שריקון בטיחותי דורש זמן. בד בבד היא יכולה להיערך להגעת אוניית האמוניה הקטנה בתיאום עם המשרד להגנת הסביבה, אף ששום צד אינו מודה בתיאום בפועל ביניהם.

מה המניעים של הממשלה לפעול לכאורה לטובת חיפה כימיקלים?

זו שאלת מיליון הדולר. יש שממתינים כעת לחקירת עד המדינה בפרשת הצוללות, מיקי גנור. גנור היה נציג התאגיד הגרמני תיסנקרופ, שהתמודד אף הוא במכרז שהוציאה המדינה להקמת מפעל אמוניה בנגב, וביקש להקים את המפעל כחלק מרכש הגומלין שהיה חייב לבצע בישראל. המכרז אמנם נכשל, אולם יש המקווים שגנור ישפוך אור על האינטרסים של משרד ראש הממשלה בפרשה.

יש רק לקוות שהמשטרה לא תראה בפרשת האמוניה ספח שולי ולא חשוב לפרשת הצוללות, ושתנצל את ההזדמנות לשפוך אור גם עליה. אולי החשדות לפלילים של מבקר המדינה יעזרו לקדם גם את חקירת המשנה הזאת.